

УДК:336.177.18:334.72

ВАРІАЦІЇ РІВНЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ НА ЕТАПАХ ЇХ ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ

старший викладач, **Поверляк Т. І.**

Львівський національний аграрний університет

В статті наведено основні чинники, що впливають на формування фінансово-економічної стійкості. Особливу увагу приділено циклічності економічної системи та життєвим циклом підприємств. Встановлено зв'язок між варіаціями рівня фінансово-економічної стійкості підприємств та етапами їх життєвого циклу. На підставі проведеного дослідження, розкрито ширше суть поняття «фінансово-економічна стійкість».

Ключові слова: фінансово-економічна стійкість підприємств, життєвий цикл.

Поверляк Т. И. Вариации уровня финансово-экономической устойчивости предприятий на этапах их жизненного цикла / Львовский национальный аграрный университет, Украина, Львов

В статье приведены основные факторы, влияющие на формирование финансово-экономической устойчивости. Особое внимание уделено цикличности экономической системы и жизненным циклом предприятий. Установлена связь между вариациями уровня финансово-экономической устойчивости предприятий и этапами их жизненного цикла. На основании проведенного исследования, раскрыта шире суть понятия «финансово-экономическая устойчивость».

Ключевые слова: финансово-экономическая устойчивость предприятий, жизненный цикл.

Poverlyak T.I. Variations in the level of financial-economic stability of the enterprises on the lifecycle

The article describes the main factors influencing the financial-economic stability. Particular attention is paid to the cyclical economic system and lifecycle of enterprises. The connection between variations in the level of financial-economic stability and stages of their life cycle was detected. Based on the research, the broader concept of "financial-economic stability" was revealed the essence.

Key words: financial-economic stability of enterprises, life cycle.

Вступ. Фінансово-економічна стійкість підприємства – одна із основних ознак його здатності функціонувати в умовах ринку. На її формування впливає низка чинників, які фактично відтворюють вплив макро- та мікросередовища, якість менеджменту, організаційний стан конкретного підприємства (стадії його життєвого циклу) та тривалість перебування на ринку.

Оскільки будь-які чинники впливу є тісно пов'язаними між собою, їх одночасна дія різноспрямовано впливає на результати функціонування підприємства і, відповідно, на його стійкість. Негативна взаємодія одних чинників здатна знизити чи навіть повністю знищити позитивний вплив інших.

Крім того, усі чинники діють в умовах циклічності економічних процесів (глобальна криза, сезонні коливання обсягів виробництва, кон'юктурні і цінові спади), що трансформуються в зміни економічних і фінансових показників виробничої діяльності та детермінують рівень фінансово-економічної стійкості в галузі загалом. На рис. 1 представлено класифікацію чинників, які, на нашу думку, повною мірою формують фінансово-економічну стійкість та впливають на її рівень.

Комплексна дія цих чинників деталізує процес розробки менеджментом підприємств заходів зі зміцнення фінансово-економічної стійкості й вибір ними методичних підходів, покликаних забезпечити достовірність визначення поточного та очікуваного рівня стійкості підприємства.

Рис. 1. Чинники, що формують фінансово-економічну стійкість*.

*Джерело: власна розробка автора

З позиції менеджменту, попри різнонаправлений вплив низки чинників, фінансово-економічна стійкість підприємства є тим критерієм, яким можливо управляти.

Вивчаючи класифікацію чинників, що формують фінансово-економічну стійкість підприємств, особливу увагу варто зосередити на циклічності економічної системи, як одним із найменше контрольованим чинником, проте одним із найвпливовішим, на нашу думку.

Тому для здійснення ефективного управління фінансово-економічною стійкістю та забезпечення оптимального її рівня для функціонування підприємств на ринку, актуальними є дослідження її з позиції життєвого циклу підприємств.

Мета статті. Метою поданої статті є встановлення зв'язку між типами фінансово-економічної стійкості підприємств та етапами їх життєвого циклу та ширше розкриття суті самого поняття «фінансово-економічна стійкість» з позиції життєвого циклу підприємств.

Виклад основного матеріалу. Економічний розвиток системи та відповідні зміни завжди відбуваються циклічно. «Економічний цикл — послідовність піднесень і сподівань економічної активності протягом певного періоду. Це рух суспільного виробництва від одного кризового явища до іншого, який постійно повторюється» [3;4]. Як правило, економічний цикл складається з таких фаз (рис.2):

- криза;
- депресія;
- поживавлення;
- піднесення [1; 5].

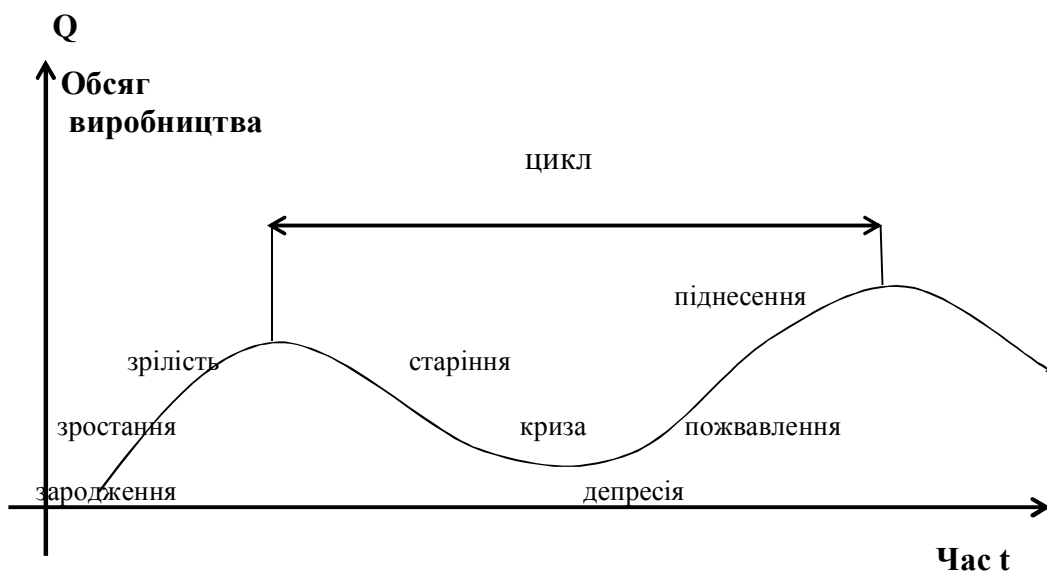

Рис. 2. Схема економічного циклу*

*Джерело: [1; 5].

Будь-яке підприємство як елемент економічної системи не може існувати самотійно. Воно перебуває під постійним впливом економічної системи та її циклів, залежить від неї і тому управляти ним потрібно так, щоб показники фінансово-економічного стану забезпечували йому стійкість за будь-яких умов.

Тобто не продовжували етап росту, а забезпечували якомога довший термін «життя» підприємства на ринку (внутрішньому і зовнішньому).

Підприємства, що перебувають на стадії зародження, як правило, виникли недавно. Основними їх характеристиками є зміни в технології, пошук нових споживачів, нестабільність обсягу продажів, відсутність прибутку.

Однією із причин невдалого виходу підприємства на ринок є недостатня для функціонування кількість ресурсів, неможливість отримати кредит через високий ризик несплати, невміння адаптовуватись, а також перевантаження як техніки та обладнання, так і працюючих.

Комплексний аналіз фінансової стійкості передбачає розрахунок показників ліквідності, платоспроможності і кредитоспроможності, значення яких, в даний період, мають поступово зростати до нормативних значень.

Основним завданням управління є вивчення та задоволення попиту, враховуючи інформацію про конкурентів, які займають нішу на ринку.

Окрім налагодження виробничих процесів, варто не забувати про пошук додаткових можливостей із залучення коштів, необхідних для розширеного відтворення.

Стадія зростання характеризує переважно інтенсивний розвиток системи, тобто приріст результатів, що випереджає зростання витрат. На цій стадії продукція починає користуватися попитом у великої кількості покупців, обсяг продажів швидко збільшується за рахунок інтенсивних чинників виробництва. Недостатність ресурсів на стадії зростання підприємства і завоювання сегмента ринку також може сприяти розвитку кризи, крім того, можуть з'явитися такі проблеми: невідповідність виробничих можливостей потребам ринку, залежність ринкової кон'юнктури, недостатня виробнича потужність, виникнення розбіжностей у колективі. На цьому етапі значення показників ліквідності і кредитоспроможності повинно бути стабільним. Особливу увагу варто звернути на показники оборотності і рентабельності. Їх значення повинно мати тенденцію до збільшення [6].

На стадії зростання в управлінні підприємством необхідно оцінювати його ресурсний потенціал, який би сприяв збільшенню випуску продукції, частки ринку, забезпечував баланс між поточною та інвестиційною діяльністю, розвивав зацікавленість працівників [6].

Для стадії зрілості характерне повне насичення ринку, проте попри збільшення загальних обсягів вироблюваної продукції, в розвитку більшого значення набувають екстенсивні чинники.

Для підприємства, що перебуває на стадії зрілості, виникнення кризи зумовлене, передусім, інноваційною інертністю, слабкою пристосовністю і реакцією на нову продукцію, переобтяженими організаційною структурою і комунікаційними зв'язками, наявністю великого управлінського апарату. На цій стадії всі показники фінансової стійкості повинні мати стабільні значення. Особливу увагу слід приділяти показникам платоспроможності, оскільки зростання зупинилося і можуть виникати фінансові проблеми [6].

Стадія зрілості, здавалося б, характеризується «спокоєм», який проявляється в налагоджених комунікаціях з покупцями, кредиторами, дебіторами, конкурентами тощо. Проте мінливість ринкового середовища не дає змоги не думати про завтрашній день. Керівник зобов'язаний постійно думати про шляхи вдосконалення товару, підвищення якості продукції, зниження собівартості, оновлення матеріально-технічної бази, шукати нові джерела фінансування нових проектів.

Невиконання керівництвом зазначених цілей та загалом інертна поведінка на ринку призводять до поступового спаду попиту на пропонований товар і, відповідно, обсягів продажу, яке веде до зниження прибутку. Стадія спаду або старіння – це з одного боку наслідок втрати інтересу споживачів до пропонованого товару, а з іншого – це логічний наслідок неефективного менеджменту.

Фінансовий аналіз засвідчує, що всі показники мають тенденцію до погіршення. На стадії спаду керівник розглядає можливість економії всіх видів

ресурсів, звуження номенклатури вироблюваної продукції, встановлення в разі можливості зв'язків з новими ринками і постачальниками [6].

Синтез вищесказаного дозволяє детермінувати, що кожен етап розвитку підприємства характеризується відповідними рівнями показників як економічних результатів, так і фінансових. Таким чином, логічним є висновок, що між етапами та життєвого циклу підприємств та його фінансово-економічною стійкістю існує тісний взаємозв'язок. (табл.1).

Таблиця 1

Зміни фінансово-економічної стійкості на етапах життєвих циклів підприємств

Показник	Платоспроможність	Незалежність	Фінансовий ризик	Маневреність	Рентабельність
Зародження	зростає	Зростає	низький	зростає	зміна не стабільна
Зростання	стабільна	Стабільна	низький	стабільна	тенденція до зростання
Зрілість	оптимальне значення	оптимальне значення	тенденція до збільшення	тенденція до зниження	висока
Спад	знижується	знижується	збільшується	знижується	знижується

*Джерело: удосконалено автором на підставі [6].

Розглянувши підходи до визначення рівня фінансової стійкості та розглянутих класифікації її на типи, пропонуємо визначити типи й фінансово-економічної стійкості. Нерідко в науковій літературі зустрічаються твердження про те, що стійкість або є, або її немає. Ми ж не погоджуємося з цим, бо вважаємо, що стійкість є рівневою ознакою і може коливатись між максимальними та мінімальними межами.

До того ж, коли мова йде про класифікацію фінансово-економічної стійкості, як комплексного показника, що характеризує стан підприємства та його здатність функціонувати на ринку, то вона має відповідати зазначеним критеріям визначених типів фінансової стійкості. З цією метою, вважаємо за

доцільне використати наступну класифікацію типів фінансово-економічної стійкості : стійкий стан, нестійкий стан, передкризовий стан, кризовий стан.

На підставі цього, можна наочно проілюструвати зв'язок між типами фінансово-економічної стійкості та етапами життєвого циклу підприємства, який полягає в тому, що значення показників фінансово-економічної стійкості коливаються в межах її типу, якому відповідає конкретний етап розвитку підприємства (рис. 3.).

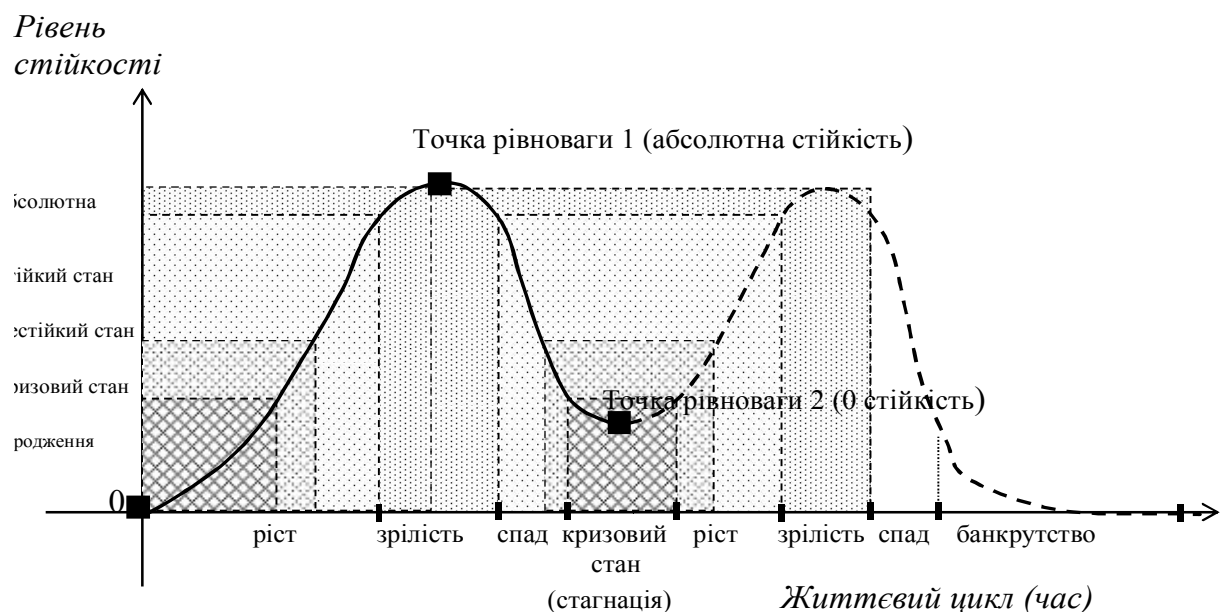

Рис. 3. Стійкість підприємств на етапах їх життєвого циклу*.

*Джерело: власна розробка автора.

Максимальний рівень стійкості, характерний для етапу зрілості, зображений в точці рівноваги 1, де значення коефіцієнтів відповідають нормативним значенням. Повною протилежністю до нього є кризовий стан, етап стагнації, коли значення цих коефіцієнтів є на найнижчому рівні. Саме цей період для підприємства є визначальним, оскільки приймається рішення про банкрутство або вихід з кризового стану.

Зображені на рисунку 2 точки рівноваги відображають рівновагу між позитивним на негативним впливом чинників, які впливають на рівень фінансово-економічної стійкості.

Таким чином, в процесі наукового дослідження встановлено, що виявлений зв'язок між стійкістю підприємств та етапами їх життєвого циклу, відображає не лише поточний стан підприємства, а й його потенційні можливості розвитку. Тому, рівень фінансово-економічної стійкості підприємств також доцільно визначати з позиції життєвого циклу підприємств. Такий підхід дає змогу точніше оцінити стан підприємства та спрогнозувати його розвиток у майбутньому з урахуванням низки чинників економічної системи [2, с. 37-39].

Грунтовне дослідження конкретних фінансово-економічних показників сільськогосподарського підприємства дасть змогу оцінити фінансовий стан підприємства, визначити етап життєвого циклу та спрогнозувати його подальший розвиток, а також уникнути певних труднощів у діяльності. Крім того, дослідженням можна встановити межі варіації показників фінансово-економічної стійкості, які відповідають конкретному етапу життєвого циклу і таким чином визначити критерії, яких потрібно дотримуватись підприємству для забезпечення оптимального рівня його фінансово-економічної стійкості.

Висновки. Розглянувши варіації рівня фінансово-економічної стійкості підприємств з позиції життєвого циклу, визначення поняття фінансово-економічної стійкості набуває чіткішого економічного змісту.

У вузькому розумінні, фінансово-економічна стійкість – це комплекс показників, що характеризують стан суб'єкта господарювання, в умовах обумовлених середовищем, в якому він функціонує (середовищем його функціонування).

Для ширшого розуміння, фінансово-економічну стійкість доцільно розглядати в розрізі двох складових – фінансової та економічної стійкості. Фінансову стійкість розглядаємо як внутрішню характеристику стану підприємства. Вона зумовлена набором системи результируючих показників, які формуються на першому етапі життєвого циклу – зародження-росту, за рахунок вкладеного капіталу та створення бази для функціонування підприємства, його сталого розвитку.

Проте, незважаючи на добре сформовану базу для функціонування, нерідко підприємство на ринку може бути нестійким. Це вже пов'язано із зовнішнім середовищем та чинниками, які направлені на підприємство. Відповідно до цього, економічна стійкість – це відображення стану самого підприємства, а фінансова – це відображення стану підприємства в умовах середовища його функціонування, або фінансова стійкість – це ознака адаптованості та гнучкості, які допомагають витримати негативний вплив зовнішніх чинників. Тому, фінансово-економічна стійкість – це комплексний показник, який характеризує стан підприємства за допомогою системи результуючих показників, сформованих на першому етапі життєвого циклу, та його здатність функціонувати і розвиватися під впливом мікро- та макроекономічних чинників.

Узагальнення теоретичних аспектів поняття фінансово-економічної стійкості та оцінка підходів до визначення її рівня дало змогу актуалізувати термін «фінансово-економічна стійкість сільськогосподарських підприємств» та сформулювати його визначення як комплексного критерію, що характеризує спроможність підприємства на поточному етапі життєвого циклу відновлювати і підтримувати свою господарську діяльність, порушену впливом макро- та мікроекономічних чинників, і може оцінюватися на основі сукупності показників через їх порівняння з нормативними значеннями. Це дає змогу управлінському персоналу обґрунтувати свої дії з метою підтримки стабільного стану підприємства і збереження його позицій в ринковій системі.

Література:

1. Дятлов А. Н. Три модели жизненных циклов и развития организации. [Електронний ресурс] / А. Н. Дятлов. – Режим доступа: http://www.iteam.ru/publications/strategy/section_16/article_3899/.

2. Поверляк Т. І. Фінансово-економічна стійкість сільськогосподарських підприємств та її зв'язок з етапами їх життєвих циклів / Т. І. Поверляк // Агросвіт. – 2013. – № 2, січень. – С. 37-39.

3. Понятие и этапы жизненного цикла организации [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.standard-company.ru/standard-company27.shtml>.

4. Теодор Шульц [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://mirslouvrei.com/content_eco/teodor-shulc-32331.html#ixzz2RNdmN8fQ.

5. Теорії економічного циклу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/posibnuku/3/14.pdf>.

6. Ткаченко О. В. Зміни показників фінансової стійкості з урахуванням життєвого циклу підприємств [Електронний ресурс] / О. В. Ткаченко, О. В. Терещенко. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/8_NND_2010/Economics/60648.doc.htm.

References:

1. Dyatlov A. N. Try modely zhyznennykh tsyklov y razvytyya orhanyzatsyy. [Elektronnyy resurs] / A. N. Dyatlov. – Rezhym dostupa: http://www.iteam.ru/publications/strategy/section_16/article_3899/.

2. Poverlyak T. I. Finansovo-ekonomichna stiykist' sil's'kohospodars'kykh pidpryyemstv ta yiyi zv'yazok z etapamy yikh zhyttyevykh tsyklyv / T. I. Poverlyak // Ahrosvit. – 2013. – № 2, sichen'. – S. 37-39.

3. Ponyatye y etapy zhyznennoho tsykla orhanyzatsyy [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupa: <http://www.standard-company.ru/standard-company27.shtml>.

4. Teodor Shul'ts [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: http://mirslouvrei.com/content_eco/teodor-shulc-32331.html#ixzz2RNdmN8fQ.

5. Teoriyi ekonomichnoho tsyklu [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/posibnuku/3/14.pdf>.

6. Tkachenko O. V. Zminy pokaznykiv finansovoyi stiykosti z urakhuvannyam zhyttyevoho tsyklu pidpryyemstv [Elektronnyy resurs] / O. V. Tkachenko, O. V. Tereshchenko. – Rezhym dostupu: http://www.rusnauka.com/8_NND_2010/Economics/60648.doc.htm.